

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

2	6	6	8
---	---	---	---

Exam. Code :

0	3	0	9
---	---	---	---

Master of Arts (Economics) 3rd Semester

(2122)

ECONOMICS OF GROWTH AND DEVELOPMENT-I

(In all Mediums)

Paper—MAECO-301

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

Note :— Attempt FIVE questions in all, including Q. No. 1 which is compulsory and selecting ONE question each from Units I-IV.

1. Explain any ten of the following short answer type questions :
 - (a) Heterogeneous world.
 - (b) Economic growth.
 - (c) Inadequacy of income based measures of economic development.
 - (d) Rationale of HDI.
 - (e) Forms of dependency.
 - (f) Neo-imperialism.
 - (g) Features of social dualism.
 - (h) Reserve army of labour.

- (i) Role of innovator in Schumpeter theory of growth.
- (j) Essentials of Endogenous growth models.
- (k) Environmental degradation.
- (l) Demographic transition.
- (m) Urban development and environment.
- (n) Vicious circle of poverty.
- (o) Two main common characteristics of developing nations.

10×2=20

UNIT-I

2. Explain Goulet's three core values of Development as well as Sen's conception of Development. 15

OR

3. What is meant by Human Development Index ? How would you prepare it ? 15

UNIT-II

4. Examine Nelson's theory of Low Level Equilibrium Trap. 15

OR

5. What do you understand by Dualism ? Discuss characteristics of technological dualism. 15

UNIT-III

6. Critically examine Classical theory of economic growth. 15

OR

7. Compare Harrod and Domar Model in brief. Write their similarities and dissimilarities. 15

UNIT-IV

8. Describe the relationship between population growth and economic development. 15

OR

9. What do you mean by Sustainable Development ? Discuss the main conditions for achieving sustainable development and causes of environmental destruction. 15

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— कुल पांच प्रश्न करें, साथ ही प्रश्न नं. 1 अनिवार्य है। प्रत्येक यूनिट I-IV में से एक प्रश्न करें।

1. निम्नलिखित लघुउत्तरीय प्रश्नों में से किन्हीं दस की व्याख्या कीजिए :
- (a) विषम दुनिया।
 - (b) आर्थिक विकास।
 - (c) आर्थिक विकास के आय आधारित उपायों की अपर्याप्तता।
 - (d) HDI का तर्क-आधार।
 - (e) निर्भरता के रूप।
 - (f) नव-साम्राज्यवाद।

(g) सामाजिक द्वैतवाद की विशेषताएं।

(h) श्रम का रिजर्व ठेकेदार।

(i) विकास के शुम्पीटर सिद्धांत में नवप्रवर्तक की भूमिका।

(j) अंतर्जात विकास मॉडल की अनिवार्यता।

(k) पर्यावरणीय क्षरण।

(l) जनसांख्यिकीय संक्रमण।

(m) शहरी विकास और पर्यावरण।

(n) गरीबी का दुष्चक्र।

(o) विकासशील देशों की दो मुख्य सामान्य विशेषताएं। $10 \times 2 = 20$

यूनिट-I

2. सेन की विकास की अवधारणा के रूप में गौलेट के विकास के तीन मूल मूल्यों के साथ-साथ समझाएं। 15

अथवा

3. मानव विकास सूचकांक से क्या तात्पर्य है ? आप इसे कैसे तैयार करेंगे ? 15

यूनिट-II

4. नेल्सन के लो लेवल इक्विलिब्रियम ट्रैप के सिद्धांत का परीक्षण करें। 15

अथवा

5. द्वैतवाद से आप क्या समझते हैं ? तकनीकी द्वैतवाद की विशेषताओं पर चर्चा करें। 15

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸਮਾਲੋਚਨਾਤਮਕ ਪਰੀਖਣ ਕਰੋ।
15

ਅਥਵਾ

7. ਸੰਖੇਪ ਮੇਂ ਹੈਰੋਡ ਓਰ ਡੋਮਰ ਮਾਡਲ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ। ਉਨਕੀ ਸਮਾਨਤਾਓਂ ਓਰ ਅਸਮਾਨਤਾਓਂ ਲਿਖਿਓ।
15

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਜਨਸੰਖਿਆ ਵ੍ਰੱਧਿ ਓਰ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਬੀਚ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਦਾ ਵਰਨਨ ਕਰੋ।
15

ਅਥਵਾ

9. ਸਤਤ ਵਿਕਾਸ ਸੇ ਆਪ ਕਿਆ ਸਮਝਦੇ ਹੈਂ ? ਪਰਿਆਵਰਣੀਯ ਵਿਨਾਸ਼ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਓਰ ਸਤਤ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੇ ਦੇ ਲਿਓਂ ਮੁੱਖ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
15

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।
ਯੂਨਿਟ I-IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

1. ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਲਘੂ ਉੱਤਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ :
- (a) ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਸਾਰ।
 - (b) ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ।
 - (c) ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਆਮਦਨ ਅਧਾਰਤ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ।
 - (d) HDI ਦੇ ਤਰਕ ਆਧਾਰ।
 - (e) ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੇ ਰੂਪ।
 - (f) ਨਵ-ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ।

- (g) ਸਮਾਜਿਕ ਦਵੈਤਵਾਦ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ।
- (h) ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਰਿਜ਼ਰਵ ਠੇਕੇਦਾਰ।
- (i) ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸ਼ੁਮਪੀਟਰ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਇਨੋਵੇਟਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ।
- (j) ਅੰਤਰਜਾਤ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ।
- (k) ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਵਿਗਾੜ।
- (l) ਜਨਸੰਖਿਆ ਤਬਦੀਲੀ।
- (m) ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ।
- (n) ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਦੁਸ਼ਟ ਚੱਕਰ।
- (o) ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮੁੱਖ ਆਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ। 10×2=20

ਯੂਨਿਟ-I

2. ਸੇਨ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ Goulet ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੂਲ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 15

ਜਾਂ

3. ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਸੂਚਕਾਂਕ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਤੁਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਤਿਆਰ ਕਰੋਗੇ ? 15

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਜਾਲ ਦੇ ਨੈਲਸਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੋ। 15

ਜਾਂ

5. ਦਵੈਤਵਾਦ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ? ਤਕਨੀਕੀ ਦਵੈਤਵਾਦ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 15

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਜਾਂਚ ਕਰੋ।

15

ਜਾਂ

7. ਹੈਰੋਡ ਅਤੇ ਡੋਮਰ ਮਾਡਲ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ।

15

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਆਬਾਦੀ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

15

ਜਾਂ

9. ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੱਖ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

15